

Trgovanje z orožjem kot oblika pomoči pri mednarodnem hudodelstvu

Povzetek

Čeprav se praksa mednarodnega kazenskega prava osredotoča na glavne storilce mednarodnih hudodelstev, tudi pomoč pri izvršitvi mednarodnih hudodelstev ni zanemarjena oblika udeležbe in ni zgolj teoretično vprašanje. To je razvidno tudi iz dosedanje sodne prakse mednarodnih kazenskih sodišč. Ena izmed tradicionalnih in tipičnih oblik pomoči pri izvršitvi mednarodnega hudodelstva je tudi dajanje sredstev za izvršitev le-tega na razpolago, najpogosteje orožja. Kot podobliko te vrste pomoči lahko štejemo tudi trgovanje z orožjem, s katerim so pozneje izvršena mednarodna hudodelstva.

Trgovanje z orožjem ali splošneje zagotavljanje orožja za izvršitev mednarodnih hudodelstev se je v sodni praksi mednarodnih kazenskih sodišč že uveljavilo kot morebitna oblika pomoči pri mednarodnih hudodelstvih. Omeniti velja že dokaj stara primera I.G. Farben ter Zyklon B, ki sta ju obravnavali vojaški sodišči v zavezniških okupacijskih conah po vojne Nemčije. Tudi v nacionalnih sistemih je že mogoče naleteti podobne postopke, naj omenim le kazenska postopka na Nizozemskem zoper trgovca z orožjem Fransa Van Anraata in Guusa Van Kouwenhovna. V Združenih državah Amerike pa so obsodili na primer vzhodnoevropskega trgovca z orožjem Victorja Bouta. Sodna praksa torej potrjuje dojemanje, da je trgovanje z orožjem mogoče šteti za udeležbo pri mednarodnem hudodelstvu, izvršenem s takim orožjem.

Članek zato najprej analizira pomoč kot obliko udeležbe pri mednarodnem hudodelstvu, in sicer z vidika njegove ureditve v Rimskem statutu ter v nastajajoči sodni praksi Mednarodnega kazenskega sodišča (MKS) kot prvega stalnega mednarodnega kazenskega sodišča. Obravnava elemente pomoči z vidika njegovih meja, saj splošna pravila o udeležbi in še posebej pomoči pri izvršitvi mednarodnega hudodelstva veljajo tudi v primeru zagotavljanja sredstev oziroma orožja za izvršitev mednarodnega hudodelstva, kot tudi v primeru trgovanja z orožjem.

V tem delu ugotavljam, da Rimski statut pozna različne oblike udeležbe pri mednarodnem hudodelstvu, vključno s pomočjo, in da določba o pomoči – drugače kot statuti drugih mednarodnih kazenskih sodišč – izrecno vključuje tudi zagotavljanje sredstev za izvršitev mednarodnega hudodelstva. MKS torej ima izrecno pravno podlago za uporabo pomoči pri mednarodnem hudodelstvu v primeru trgovanja z orožjem. Rimski statut in sicer še redka sodna praksa MKS o pomoči pri mednarodnem hudodelstvu govorita o subjektivno-objek-

tivni opredelitvi pomoči, pri kateri so subjektivne zahteve postavljene dokaj visoko, saj Rimski statut zahteva, da ima pomagač naklep glede pomoči in da s svojim prispevkom pripomore k izvršitvi mednarodnega hudodelstva. Po drugi strani so po večinskem mnenju zahteve glede objektivnega prispevka pomagača nižje kot v dosedANJI sodni praksi ter ureditvi mednarodnega kazenskega prava. Predvsem subjektivni kriterij torej postavi pred tožilstvo precej težko nalogo dokazati namen pomagača, da olajša izvršitev mednarodnega hudodelstva.

Drug del članka obravnava ureditev trgovanja z orožjem v mednarodnem in evropskem pravu. V obeh pravnih sistemih lahko najdemo postopen prehod od mehke do zavezujoče ureditve sistema, znotraj katerega se za mednarodno trgovanje z orožjem praviloma zahteva predhodna odobritev države izvoznice, ki pa odobritve v določenih, praviloma podobnih primerih ne sme izdati. Med temi razlogi lahko najdemo tudi take, ki so tesno povezani z mednarodnimi hudodelstvi, na primer tveganje, da bo orožje uporabljeno za izvršitev mednarodnih hudodelstev, za notranjo represijo, za podaljševanje oboroženega spopada, kršitev embarga itd. V vsakem primeru pa naj bi država izvoznica naredila tehtno oceno tveganja. Na univerzalni ravni velja tako omeniti Pogodbo o trgovini z orožjem. Čim širša ratifikacija te pogodbe bi pomenila zmanjšanje možnosti, da bi bile posamezne države oaza za trgovce z orožjem, s tem ko ne bi zahtevale državnega soglasja za trgovino z orožjem. Tako univerzalna kot tudi evropska ureditev naj bi tako postopoma na čim bolj univerzalni ali vsaj regionalni ravni ustanovila (idealno vodotesen) sistem primarnih pravil, ki bi določala, kakšno je zakonito trgovanje z orožjem, posledično pa tudi, kakšno je nezakonito trgovanje z orožjem. Ta primarna pravila naj bi delovala preventivno in preprečevala izvrševanje mednarodnih hudodelstev s trgovanjem z orožjem, hkrati pa predstavljajo tudi podlago za opredelitev nezakonitega trgovanja z orožjem kot kaznivega dejanja in s tem podlago za kazenskih pregon takih kaznivih dejanj. Vprašati pa se je treba, v kolikšni meri je ta cilj dosegljiv, glede na ogromen finančni izplen trgovine z orožjem.

Članek zato v nadaljevanju obravnava trgovanje z orožjem kot mednarodno pogodbeno kaznivo dejanje, torej kot kaznivo dejanje, katerega zakonski znaki so opredeljeni v določeni mednarodni pogodbi in ki ga mora država pogodbenica pogodbe implementirati v notranjo zakonodajo ter ga kot kaznivo dejanje tudi kazensko pregonjati. Zaenkrat je mogoče najti en izrecen pravni vir, ki zahteva inkriminacijo nezakonitega trgovanja z orožjem, in sicer Protokol proti nezakoniti proizvodnji in trgovanju s strelnim orožjem, njegovimi sestavnimi deli in strelivom h Konvenciji Organizacije združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu. Ta protokol opredeljuje nezakonito trgovanje z orožjem kot uvoz, izvoz, pridobitev, prodajo, dostavo, premik ali prevoz strelnega

orožja, njegovih sestavnih delov in streliva z ozemlja države pogodbenice, čez njeno ozemlje ali na ozemlje druge države pogodbenice, če ga katera koli od teh držav pogodbenic ni dovolila v skladu z določili protokola ali če strelno orožje ni označeno v skladu z zahtevami protokola. Ta protokol ima sicer najmanj držav pogodbenic izmed vseh treh protokol Konvencije proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, a jih je še vedno 113. V tem delu bi zato lahko bil cilj, da ta protokol podpiše in ratificira čim več držav pogodbenic, ki nezakonito trgovanje z orožjem dojemajo kot kaznivo dejanje in ga kot tako tudi preganjajo.

Naslednje poglavje članka obravnava trgovanje z orožjem kot udeležbo pri mednarodnih hudodelstvih z vidika ureditve Rimskega statuta. Mednarodno hudodelstvo (genocid, hudodelstvo zoper človečnost, vojno hudodelstvo, agresija) se od mednarodnega pogodbenega kaznivega dejanja razlikuje v tem, da je inkriminirano, pa tudi kazensko preganjano tako na nacionalni kot tudi na mednarodni ravni, pred mednarodnimi kazenskimi sodišči. Kot je bilo že omenjeno, bo največja težava pri kazenskem pregonu trgovca z orožjem pred MKS kot pomagača pri mednarodnem hudodelstvu visoko postavljen subjektivni element pomoči. Tožilstvo bo namreč moralo dokazati, da je imel trgovec z orožjem naklep, da se z orožjem, ki ga je prodal, izvršijo mednarodna hudodelstva, ki so bila s tem orožjem pozneje dejansko vsaj poskušana. Še posebej bo to problematično ali nemogoče zato, ker trgovci z orožjem to dejavnost praviloma opravljajo zaradi finančnih interesov in prodajajo orožje praktično komer koli, ki bo zanj plačal postavljeno ceno, ne pa zaradi etničnih, političnih, verskih itd. interesov. Podoben problem se pojavlja pri dokazovanju (genocidnega) namena najetih vojaških plačancev.

Po mojem mnenju je zahteva Rimskega statuta po naklepu trgovca z orožjem/pomagača glede olajšanja izvršitve mednarodnega hudodelstva primerna, če želimo trgovca z orožjem obsoditi za udeležbo pri mednarodnem hudodelstvu. Glede na nizko postavljene zahteve Rimskega statuta glede količine objektivnega prispevka pomagača bi lahko ob odsotnosti subjektivne zahteve skoraj vsakemu trgovcu z orožjem, katerega orožje je bilo uporabljeno za izvršitev mednarodnega hudodelstva, pripisali udeležbo pri mednarodnem hudodelstvu. Kadar voljnega elementa do pomoči ni mogoče dokazati, pregon za udeležbo pri mednarodnem hudodelstvu na nacionalni ali mednarodni ravni sicer ni mogoč, je pa še vedno mogoč kazenski pregon v nacionalnih sistemih za samo nezakonito trgovanje z orožjem, vsaj v tistih, ki so ratificirali in implementirali omenjeni Protokol proti nezakoniti proizvodnji in trgovanju s strelnim orožjem, njegovimi sestavnimi deli in strelivom, kadar so izpolnjeni zakonski znaki kaznivega dejanja. Zato je še toliko bolj pomembno, da države implementirajo sistem

nadzora trgovanja z orožjem, pa tudi opredelitev kaznivega dejanja nezakonitega trgovanja z orožjem.

Ne nazadnje pa je tematika trgovanja z orožjem kot oblike pomoči pri mednarodnem hudodelstvu obravnavana tudi z vidika slovenske ureditve. Najprej v tem okviru obravnavam Zakon o orožju-1, ki je usklajen z mednarodnimi obveznostmi Slovenije in ki določa primarna pravna pravila, po katerih mora potekati trgovanje z orožjem znotraj Slovenije, pa tudi znotraj Evropske unije ali čez njene meje. Zakon o orožju-1 ureja tudi sekundarna pravna pravila, in sicer prekrške kot kršitve določenih določb zakona.

V slovenskem pravnem redu pa je tudi nezakonito trgovanje z orožjem kaznivo dejanje. Slovenija je namreč ratificirala tako Protokol proti nezakoniti proizvodnji in trgovanju s strelnim orožjem, njegovimi sestavnimi deli in strelivom kot tudi Pogodbo o trgovini z orožjem, posamezne zahteve na tem področju pa za slovensko državo izhajajo tudi že iz članstva Slovenije v Evropski uniji. Slovenski Kazenski zakonik-1 tako pozna tri relevantna kazniva dejanja: izdelovanje in pridobivanje orožja in pripomočkov, namenjenih za kaznivo dejanje (306. člen), *lex specialis* nedovoljena proizvodnja in promet orožja ali eksploziva (307. člen) ter *lex generalis* kršitev omejevalnih ukrepov (374.a člen). Vsa ta kazniva dejanja pa še ne pokrivajo trgovanja z orožjem kot udeležbe pri mednarodnem hudodelstvu. Slovenski Kazenski zakonik-1 tako pozna ustrezne definicije mednarodnih hudodelstev iz Rimskega statuta, pa tudi ureditev pomoči pri kaznivem dejanju, ki velja tudi v primeru trgovanja z orožjem za izvršitev mednarodnega hudodelstva. Tako kot Rimski statut tudi Kazenski zakonik-1 celo izrecno omenja zagotavljanje sredstev za izvršitev kaznivega dejanja kot obliko pomoči in kot pri Rimskem statutu bo tudi tukaj največji problem za dokazovanje kazenske odgovornosti trgovca z orožjem pomenil subjektivni element pomoči. Kazenski zakonik-1 celo strožje kot Rimski statut zahteva dvojni naklep pomagača: glede kaznivega dejanja in glede pomoči. V nasprotnem primeru ostaja še vedno možnost kazenske odgovornosti za omenjena »navadna« kazniva dejanja.